

УДК 332.132-047.44(477)

JEL Classification: B 490, C 130, O 130, O 080, O290

Vasiuta V.B.,

Candidate of Technical Sciences, Associate Professor

Byba V.V.

Candidate of Technical Sciences, Associate Professor

Minialenko I.V

Postgraduate Student

Poltava National Technical Yuri Kondratyuk University,
Poltava, Ukraine

Васюта В.Б.,

кандидат технічних наук, доцент

Биба В.В.

кандидат технічних наук, доцент

Міняйленко І.В.

здобувач

Полтавський національний технічний університет імені Юрія
Кондратюка, Полтава, Україна

Васюта В.Б.,

кандидат технических наук, доцент

Биба В.В.

кандидат технических наук, доцент

Міняйленко І.В.

соискатель

Полтавский национальный технический университет имени Юрия
Кондратюка, Полтава, Украина

SCIENTIFIC-METHODICAL APPROACHES TO ASSESSING SPACIOUS DEVELOPMENT FACTORS IN THE REGION

НАУКОВО-МЕТОДИЧНІ ПІДХОДИ ДО ОЦІНЮВАННЯ ФАКТОРІВ ПРОСТОРОВОГО РОЗВИТКУ РЕГІОНУ

НАУЧНО-МЕТОДИЧЕСКИЕ ПОДХОДЫ К ОЦЕНКЕ ФАКТОРОВ ПРОСТРАНСТВЕННОГО РАЗВИТИЯ РЕГИОНА

Abstract. *The systematization of factors providing spatial development of the region is generalized. The urgency of the chosen topic is explained by the need to determine the interactions of economic, ecological, social, innovative components to achieve spatial development of the region. The indicators of efficiency according to components of development potential are determined. The ways of spatial development are formed. The methodical approach to the definition and estimation of production, innovation, consumer, labor, infrastructure, financial potential is*

developed. The system of taking into account ecological, social, economic and criminal risks is offered. The methodology for assessing the development potential of Ukraine's regions is implemented. The levels of potential of regions of Ukraine are determined.

Keywords: development, spatial development, factors, levels of development potential

Анотація. Узагальнено систематизацію факторів, що забезпечують просторовий розвиток регіону. Актуальність обраної теми пояснюється необхідністю визначення взаємодій економічної, екологічної, соціальної, інноваційної складових для досягнення просторового розвитку регіону. Визначено показники ефективності за складовими потенціалу розвитку. Сформовано шляхи забезпечення просторового розвитку. Розроблено методичний підхід до визначення та оцінювання виробничого, інноваційного, споживчого, трудового, інфраструктурного, фінансового потенціалу. Запропоновано систему врахування екологічного, соціального, економічного та кримінального ризиків. Реалізовано методiku для оцінювання потенціалу розвитку регіонів України. Визначено рівні потенціалу регіонів України.

Ключові слова: розвиток, просторовий розвиток, фактори, рівні потенціалу розвитку.

Аннотация. Обобщена классификация факторов, обеспечивающих пространственное развитие региона. Актуальность выбранной темы объясняется необходимостью определения взаимодействий экономической, экологической, социальной, инновационной составляющих для достижения пространственного развития региона. Определены показатели эффективности по составляющим потенциала развития. Сформированы пути обеспечения пространственного развития. Разработан методический подход к определению и оценке производственного, инновационного, потребительского, трудового, инфраструктурного, финансового потенциалов. Предложена система учета экологического, социального, экономического и уголовного рисков. Реализована методика для оценки потенциала развития регионов Украины. Определены уровни потенциала регионов Украины.

Ключевые слова: развитие, пространственное развитие, факторы, уровни развития потенциала.

Постановка проблеми. Для досягнення просторового розвитку регіону необхідна погоджена взаємодія наступних складових: економічної, соціальної, екологічної, інноваційної, технологічної та інших видів розвитку. Економічна складова просторового розвитку орієнтована на досягнення максимального економічного зростання регіону, тобто зростання валового регіонального продукту; соціальна складова орієнтована на людину й спрямована на збільшення, перш за все, доходів населення, середньої заробітної плати та покращення умов проживання; екологічна складова повинна забезпечувати цілісність біологічних і фізичних природних систем і оцінюватися екологічним збитком від виробничої діяльності, який повинен зменшуватися відповідно взаємного впливу всіх складових розвитку; інноваційна складова забезпечує впровадження ресурсозберігаючих та маловідходних технологій; технологічна складова відповідає за якісний стан техніко-технологічної бази, а технічна за вдосконалення виробничого устаткування. Щодо інших видів, то функціональний розвиток орієнтований на використання існуючого потенціалу розвитку регіону; складова за територіальною приналежністю вказує на функціональність системи регіону. Так як розвиток може бути прогресивним і

регресивним, то векторна складова просторового розвитку дозволяє визначити напрям послідовних змін економіки регіону. Це обумовлює необхідність комплексного дослідження складної, багатофакторної проблеми управління розвитком регіону як економічної системи у просторовому форматі, що дозволить урахувати сутнісні аспекти процесу стійкого економічного розвитку і виявити його основні фактори й керуючі параметри

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Будучи досить актуальною і маючи значний практичний інтерес, проблема вибору методики оцінки потенціалу регіонів не знайшла належного висвітлення в економічній літературі.

Питання дослідження сутності категорії «потенціал розвитку», проблеми його формування, оцінки та управління розглядаються в працях вітчизняних учених, таких як: Балацький О. [1], Бланк І. [2], Говорун Я., Грищенко В. [3], Рясков С., Бикова В., Гончар О., Россоха В. та ін.

Проте, незважаючи на значне коло практичних, методичних, теоретичних досліджень із цієї проблематики, аналіз наукової літератури виявив відсутність єдиного підходу до оцінки потенціалу розвитку, залишаючи дискусійні моменти для подальшого дослідження. Тому існує необхідність глибоких наукових досліджень із пошуку нових підходів до оцінки потенціалу просторового розвитку регіону, що зумовлює актуальність обраної теми.

Виділення невирішених раніше частин загальної проблеми. На сьогоднішній день не вирішено питання щодо комплексного оцінювання потенціалу розвитку у просторовому форматі.

Мета дослідження. Для визначення шляхів просторового розвитку Полтавського регіону доцільно визначити рівні розвитку регіонів України.

Виклад основного матеріалу дослідження.

Пропонується наступна систематизація факторів, які забезпечують просторовий розвиток регіону:

- фактори, які впливають на соціальну складову розвитку;
- фактори, які впливають на економічну складову розвитку;
- фактори, які впливають на екологічну складову розвитку;
- фактори, які впливають на інноваційну, технологічну та технічну складові розвитку;
- фактори, що визначають взаємозв'язок між структуроутворюючими елементами регіону (функціональний, територіальний, векторний розвиток), що враховують просторовий формат.

Перші чотири групи факторів асоціюються із ресурсоспоживанням та ефективним використанням наявного потенціалу розвитку регіону, тому що соціальна складова, економічна й екологічна складова, пов'язані з матеріальним виробництвом, а інноваційні, технологічні та технічні складові використовують досягнення науки й техніки для одержання якісних результатів розвитку. Група факторів, пов'язаних з функціональним, територіальним та векторним розвитком визначає напрям, територію, взаємовплив і взаємозалежність складових. Зв'язки існують не тільки між предметами в рамках даної форми

руху матерії, але й між усіма її формами. Це означає, що всі можливі зміни, що відбуваються в будь - якому окремому предметі або явищі, викликаються змінами в інших предметах і явищах і, у свою чергу, викликають ці останні. Кожне окреме явище, таким чином, пов'язане з іншими безліччю переходів, відносин, впливів, що мають взаємний характер. Ігнорування принципу загальних зв'язків і взаємодії призводить до регресивного розвитку економіки.

Взаємозв'язок між екологічною й соціальною складовою характеризується зміною в соціальній поведінці населення, сприяє формуванню її енергоефективної свідомості. Взаємозв'язок між економічною й соціальною складовою проявляється не лише в економічному зростанні регіону, а й у добробуті населення. Взаємозв'язок між екологічною й економічною складовими віддзеркалюється в кінцевій ефективності конкретних природоохоронних технологій, технічних витратах часу на підготовку їх застосування і т.д. Взаємозв'язок економічної і інноваційної складових призводить до використання ресурсозберігаючих технологій, а це в свою чергу призводить до зменшення екологічного навантаження на економіку регіону. Взаємозв'язок економічної з технічною та технологічною складовими сприяє вдосконаленню виробничого процесу, покращенню умов праці, зменшенню викидів в атмосферу, що підвищить результативність діяльності підприємств регіону [4].

Саме через зв'язки просторова економіка регіону є досить складною для оцінювання в методологічному аспекті. Часті невдачі в прогнозуванні та моделюванні змін у соціальному середовищі, економіці, навколишньому середовищі підтверджують, що складність, властива соціо-економічній поведінці, може перевищувати межі інтелектуальних можливостей людини, тому просторовий розвиток генетично пов'язаний із стратегічним плануванням, хоча врахувати всі взаємозалежності досить складно. Те, що в одному секторі економіки проявляється як симптом, в іншому секторі з'являється як результат подій. Стан економіки також залежить від мобільності трудових ресурсів, які у свою чергу, залежать від безлічі місцевих і регіональних питань, таких, як можливості наймання на роботу, вартості життя, загальні життєві умови. Нарешті, стан економіки більшою мірою визначається такими специфічними факторами, як довіра до політики обраних лідерів. Якщо ведення бізнесу в регіоні є прозорим, виконуються регіональні і місцеві програми розвитку, проводиться інвестування проектів, що мають соціальну значущість.

Наслідки проведеної неефективної економічної політики, політичні зміни її напрямків може призвести до приросту валового регіонального продукту або до його зниження, що в свою чергу вплине на закриття багатьох підприємств, втрати робочих місць, зниження добробуту населення, вичерпання природних ресурсів тощо. Активізація інноваційної діяльності дозволить оновити матеріально – технічну базу підприємств регіону або збільшити витрачання невідновних ресурсів.

Таким чином, при визначенні сукупності факторів (табл. 1), що забезпечують просторовий розвиток необхідно враховувати не тільки окремі фактори впливу, але й зв'язки взаємодії між соціальною, економічною,

екологічною, інноваційною, технологічною та технічною складовою стійкого розвитку. При цьому необхідно враховувати, що кожен із факторів забезпечує в комплексі просторовий розвиток регіону і може відігравати вирішальну роль у формуванні стратегічних планів розвитку. Виходячи із цього, можна зробити висновок, що саме зв'язки різних факторів впливають на якісний стан просторового розвитку, і забезпечують синергетичний ефект [4].

Таблиця 1

Фактори потенціалу просторового розвитку регіону

Фактори потенціалу розвитку	Основні показники виміру	Показники ефективності розвитку	Шляхи забезпечення просторового розвитку
1	2	3	4
Природний потенціал	Наявність родючих земель, запаси нафти та газу, запаси мінерально-сировинних ресурсів	Урожайність сільськогосподарських культур; Обсяги та ефективність видобування корисних копалин	Підвищення родючості земель, розвиток органічного виробництва, програми підвищення ресурсоефективності, енергоефективності
Трудовий потенціал	Чисельність економічно активного та наявного населення; .	Щільність населення, рівень економічно активного населення, освітній рівень, продуктивність праці	Підвищення рівня освіти та інтелектуального потенціалу; рівня зайнятості за рахунок розвитку малого підприємництва, рівень медичного обслуговування, впровадження нових методів організації праці.
Виробничий потенціал	Наявність промислового виробництва добувної та переробної промисловості	Темпи зміни об'єму промислового виробництва, об'єм промислового виробництва на 1 особу наявного населення, обсяги експорту продукції та темпи зміни	Технічне переозброєння, впровадження ресурсозберігаючих та ефективних технологій, модернізація, розширення міжнародних зв'язків за рахунок впровадження нових стандартів ЄС
Фінансовий та інвестиційний потенціал	Наявність фінансово-інвестиційних ресурсів	Рівень рентабельності основних с/г культур, пріоритетних ВЕД, приріст інвестицій, об'єм інвестицій, що приходить на 1 особу, приріст ВРП	Ефективна взаємодія органів влади, бізнесу та територіальних громад і участь у перерозподілі бюджетних коштів, державного фонду регіонального розвитку, іноземних інвестицій

Продовження таблиці 1

1	2	3	4
Інноваційний потенціал	Витрати на нову техніку, технології, включаючи передові бізнес-технології, обсяги реалізованої інноваційної продукції	Рентабельність інновацій; ефективність витрат на науково-дослідні та дослідно-конструкторські роботи	Розвиток наукових досліджень; впровадження інновацій у виробництво; розвиток інноваційної інфраструктури
Споживчий потенціал	Оптовий та розрібний товарообіг, індекс інфляції, прожитковий мінімум	Об'єм роздрібного товарообігу на 1 особу наявного населення, індекс споживчих цін	Державне регулювання і контролювання цін на основні продукти харчування, впровадження європейських стандартів до якості, зростання доходів населення за рахунок активізації аграрного та промислового секторів економіки
Інфраструктурний потенціал	Наявність якісних доріг, житла	Забезпеченість населення житлом, домашніми телефонними апаратами, забезпеченість регіону автодорогами з твердим покриттям, залізницями, наявність річкового порту	Удосконалювання транспортної інфраструктури, що підвищить ВРП; розвиток інформаційних систем та комунікативних засобів
Ризики: соціальний, екологічний, кримінальний, економічний	Витрати на соціальні програми, обсяги забруднюючих речовин, кількість засуджених, індекс інфляції	Рівень безробіття, рівень конфліктності, динаміка забруднення навколишнього середовища, рівень злочинності у регіону, індекс споживчих цін	Впровадження програм ресурсозбереження та енергоефективності; обмеження негативного впливу на навколишнє середовище, розробка програм підтримки соціально незахищених верств населення; Ефективність спільної діяльності, підвищення рівня професійної і соціальної компетенції.

Джерело: авторська розробка

У сучасних умовах особливого значення набуває інноваційний потенціал, ефективне використання якого забезпечує відтворення всіх факторів виробництва й економічної системи в цілому.

З погляду концепції сталого розвитку можна виділити такий фактор стійкого розвитку, як екологія, що також є важливою компонентою стійкого розвитку. Екологія – один зі значимих факторів, вплив якого на просторовий розвиток регіону визначається наявністю природних ресурсів, ландшафтом, кліматом, екологічними вимогами, масштабами виробництва і відповідного забруднення.

Соціальні ризики пов'язані із наявним рівнем безробіття та ефективності відповідних соціальних програм щодо працевлаштування, підтримки малозабезпечених верств населення, стимулювання розвитку малого підприємництва.

Плануючи просторовий розвиток регіону, доцільно здійснити аналіз факторів зовнішнього середовища: економічних, які є стратегічними орієнтирами; політичних та правових, що формують нормативно-законодавчу основу; соціальних та екологічних, які є наслідком дієвого стратегічного планування економіки.

Відповідно визначених факторів потенціалу розвитку регіону доцільно оцінити потенціал розвитку Полтавського регіону України у порівнянні з іншими. Методика визначення окремих складових потенціалу розвитку ґрунтується на наступних розрахунках [5].

Природно-географічний потенціал необхідно оцінювати за трьома напрямками: оцінити наявність природних запасів нафти і газу (вуглеводневих ресурсів), які є найбільш значущими для рівня сприятливості розвитку регіонів, наявність природних запасів мінерально-сировинних ресурсів і перспективи місцезорозташування.

Споживчий потенціал (*СП*) регіону пропонується визначити через об'єм роздрібного товарообігу і розрахувати по формулі:

$$П_1 = \frac{ОТ \times Н}{ПМ} , \quad (1)$$

де *ОТ* – об'єм роздрібної торгівлі на 1 особу населення, грн./особу;

Н – наявне населення, тис. осіб;

ПМ – прожитковий мінімум, грн./особу, у місяць.

Трудовий потенціал необхідно оцінити в кількісному (*ТП_{кільк}*) і якісному (*ТП_{якіс}*) аспекті.

Кількісну сторону трудових ресурсів регіону характеризує щільність населення, що розраховується по формулі:

$$П_2 = \frac{Н}{Т} , \quad (2)$$

де *Т* – площа регіону, тис. кв.км

Якісну сторону трудового потенціалу характеризують рівень економічно активного населення і освітній рівень економічно активного населення.

$$П_3 = \frac{ЧЕАН}{Н} , \quad (3)$$

де *ЧЕАН* – чисельність економічно активного населення, тис. осіб.

$$П_4 = \frac{ЧВО + ЧСО}{Н} , \quad (4)$$

де $ЧВО$ – кількість чоловік, що мають вищу освіту, тис. чол.;

$ЧСО$ – кількість чоловік, що мають середньо-спеціальну освіту, тис. чол.

Інноваційний потенціал ($Інн.П$) регіону характеризується більшою мірою показником, що відображає відношення витрат на науково-дослідні і дослідно-конструкторські роботи до валового регіонального продукту.

$$П_5 = \frac{НДДКР}{ВРП}, \quad (5)$$

де $НДДКР$ – витрати на науково-дослідні і дослідно-конструкторські роботи;

$ВРП$ – валовий регіональний продукт.

Інноваційний потенціал ($Інн.П$) регіону також можливо визначити відношенням обсягу реалізованої інноваційної продукції до загального обсягу реалізації.

$$П_6 = \frac{ОПІ}{ОПП}, \quad (6)$$

де $ОПІ$ – обсяг реалізованої інноваційної продукції, тис. грн;

$ВРП$ – загальний обсяг реалізованої промислової продукції, тис. грн.

Для оцінки виробничого потенціалу регіону, на наш погляд необхідно розрахувати наступні показники: темпи зміни об'єму промислового виробництва, тобто індекс промислової продукції, % ($ВПт$) – $П_7$ і відсоток експорту продукції і – го регіону у загальному обсягу ($ВПекс$) – $П_8$.

$$П_7 = \frac{ОП_1}{ОП_0}, \quad (7)$$

де $ОП_1$ – об'єм промислового виробництва за звітний період, млн. грн.;

$ОП_0$ – об'єм промислового виробництва за базовий період, млн. грн.

$$П_8 = \frac{E_i}{E}, \quad (8)$$

де E_i – експорт продукції і-го регіону, млн. дол. США;

E – загальний експорт продукції, млн. дол. США.

Фінансовий потенціал ($ФП$) регіону з високою мірою достовірності дозволяють оцінити наступні показники: рентабельність виробництва основних видів продукції сільського господарства – $П_9$; валовий регіональний продукт на 1 особу наявного населення як загальний показник результативності регіону – $П_{10}$.

Інфраструктурний потенціал також пропонується оцінити за декількома напрямками: забезпеченість населення житлом ($Інф.Пжит$) – $П_{11}$, забезпеченість населення домашніми телефонами мережі загального користування ($Інф.Птел$) – $П_{12}$, забезпеченість регіону автомобільними дорогами з твердим покриттям ($Інф.Павт$) – $П_{13}$.

$$П_{11} = \frac{ЖП}{Н}, \quad (9)$$

де $ЖП$ – житловий фонд, тис. $м^2$.

$$P_{12} = \frac{TA}{H}, \quad (10)$$

де TA – забезпеченість населення телефонними апаратами мережі загального користування з розрахунку на 100 сімей, шт.;

H – наявне населення, тис. осіб.

$$P_{13} = \frac{ЩД \times T}{ЕНГ}, \quad (11)$$

де $ЩД$ – щільність автодоріг загального користування, км довжини/1000 км² території.

Екологічно ризик регіону складається з рівня дискомфорності клімату регіону, рівня скидань в поверхневі водні об'єкти токсичних відходів виробництва і рівня викидів забруднюючих речовин в атмосферу, тис.т – P_{14} .

Показник кримінального ризику регіону відображає рівень злочинності – P_{15} . Рівень злочинності пропонується визначити показником кількості засуджених за вироком судів.

$$P_{15} = \frac{ЧЗ}{H}, \quad (12)$$

де $ЧЗ$ – кількість засуджених за вироком судів, тис. осіб у регіоні;

Найбільший інтерес для інвестора в частині економічних ризиків представляє рівень інфляції в регіоні, допустима частка зарубіжної участі в капіталі підприємства і можливість переведення дивідендів за рубіж. Рівень інфляції характеризує індекс інфляції, визначений як середньоарифметичне значення індексів інфляції за товарами, що входять в споживчу корзину та індекс споживчих цін у регіоні, % - P_{16} .

Соціальні ризики можливо оцінити за такими напрямками, що враховують доходи населення у розрахунку на одну особу, тис. грн./особу – P_{17} , рівень безробіття (*Соц.р.рів.безр*) – P_{18} .

$$P_{17} = \frac{ДН}{H}, \quad (13)$$

де $ДН$ – доходи населення, тис. грн.

$$P_{18} = \frac{БН}{ЕАН}, \quad (14)$$

де $БН$ – кількість безробітного населення, тис. осіб;

$ЕАН$ – кількість економічно активного населення, тис. осіб.

Показник інвестиційного потенціалу можливо оцінити за об'ємом капітальних інвестицій, що приходяться на 1 особу наявного населення (*Інв.акт.об*) – P_{19} .

$$P_{19} = \frac{ІК}{H}, \quad (15)$$

де $ІК$ – капітальні інвестиції, тис. грн.;

Показники, що характеризують потенціал розвитку регіонів України у 2016 р. згруповані у таблиці 2.

Показники потенціалу розвитку регіонів України за 2016 рік

Регіони	Показники							
	СП	ТПкілк	ТПякіс.	Інн.П	ВП т	ВП екс.	Р рент	ФП
1	2	3	4	5	6	7	8	9
Вінницька	8,4	60,3	0,459	0,9	105,3	2,7	35,1	46615
Волинська	8,01	51,68	0,415	0,3	99,8	1,7	34,5	34310
Дніпропетровська	34,8	101,19	0,4789	0,1	99	16,1	34,9	75396
Донецька	10,7	160,05	0,205	1,3	106	9,4	37,7	32318
Житомирська	7,9	41,59	0,461	0,5	107,7	1,3	40,2	38520
Закарпатська	8,93	98,71	0,446	1,8	106	3,3	27,8	25727
Запорізька	16,9	63,99	0,4693	2,4	96,7	6,3	46,6	59729
Івано-Франківська	7,79	99,08	0,442	0,4	95,3	1,6	43,4	37220
Київська	24,79	61,68	0,455	0,8	105,9	4,7	32	74216
Кіровоградська	6,61	39,28	0,444	1,8	118,5	1,2	46,4	47459
Луганська	2,35	82,27	0,162	0,1	138	1,2	36,9	14251
Львівська	22,8	146,07	0,448	0,8	98,9	3,5	11,3	15319
Миколаївська	8, 85	46,78	0,479	1	110,5	4,6	35,4	50091
Одеська	29,12	71,64	0,4497	0,3	107,7	4,2	36,4	50159
Полтавська	10,23	49,63	0,458	0,2	99,9	3,9	59,9	81148
Рівненська	6,59	57,99	0,456	0	97,9	0,9	28,6	33958
Сумська	6,22	46,35	0,477	2	91,3	1,5	39,2	41741
Тернопільська	5,37	76,62	0,435	0,8	109,3	0,8	32,7	29247
Харківська	27,88	85,98	0,489	2,2	106,7	2,8	31,9	57150
Херсонська	8,37	37,09	0,471	1,5	102	0,7	34,3	36585
Хмельницька	7,68	62,31	0,438	0,1	104,5	2,9	34,7	37881
Черкаська	8,09	58,86	0,4699	1,1	106,3	1,3	47,5	48028
Чернівецька	5,47	112,17	0,453	0,9	97,6	0,3	4,9	23365
Чернігівська	6,62	32,39	0,463	1	106	1,2	22,7	41726
м. Київ	80,7	3499,8	0,5	0,3	104,2	23,6	44,2	151736
Регіони	Показники							
	Інф.Пжит	Інф.Птел	Екол ризик	Крим ризик	Екон ризик	Соц ризик ₁	Соц риз. ₂	Інв Пот
Вінницька	29,809	26	119,8	3,4	110,6	33,8	9,7	5224
Волинська	22,95	31	4,7	1,9	113,2	28,3	11,5	6144
Дніпропетровська	24,155	21	833	8,6	113,5	43,5	7,9	10239,5
Донецька	12,11	34	981,4	5,4	116,4	19,4	14,1	2806
Житомирська	27,19	30	9,3	2,8	112,8	31,4	11,2	4477,5
Закарпатська	24,34	26	4,9	1,4	113,6	25,05	10	3712,2
Запорізька	23,488	38	167	4,5	113,7	42,1	10	6323,7
Івано-Франківська	26,26	23	196,7	1,5	112,7	29,998	8,8	5765,8
Київська	35,77	41	98,2	3,2	113	39,18	6,8	19340,1
Кіровоградська	26,088	21	11,8	2,7	113,4	30,98	12,4	6599,2
Луганська	8,57	36	155,5	2,4	112,3	11,9	16	1877,4
Львівська	22,95	36	103,1	3,6	114,1	33,7	7,7	7395,5
Миколаївська	22,39	31	13,9	2,5	113,4	33,2	9,7	8437,5

Продовження таблиці 2

1	2	3	4	5	6	7	8	9
Одеська	22,465	178	26,4	3,2	114,9	37,7	6,8	7036,7
Полтавська	25,337	28	56,2	3,9	115,2	36,4	12,6	10712
Рівненська	22,246	27	9,1	1,8	114	29,8	10,6	3723,7
Сумська	25,592	30	19,8	2,7	115,3	33,9	9,3	5207
Тернопільська	25,871	34	9	1,3	113,2	26,9	11,5	4615
Харківська	24,069	37	100,2	5,7	114,7	36,6	6,4	6141,1
Херсонська	24,073	29	9,7	2,4	114,3	31,2	11,2	4341,3
Хмельницька	26,933	25	21,7	2,2	112,8	32,7	9,4	7090,6
Черкаська	27,9	33	52,3	1,9	113,5	30,6	10,4	5268,7
Чернівецька	24,598	36	3	1,3	112,5	26,8	8,7	2945,9
Чернігівська	28,256	40	37,1	2,2	114	31,7	11,3	5160,3
м. Київ	21,69	109	34,3	3,5	114,3	91,4	6,7	36974,2

Джерело: авторська розробка

За методом «суми місць» визначено рейтинг кожного регіону (табл. 3).

Таблиця 3

Оцінювання потенціалу розвитку регіонів України за методом «суми місць» у 2016 р

Регіони	Показники							
	СП	ТПкільк	ТПякіс.	Інн.П	ВП т	ВП екс.	Р рент	ФП
1	2	3	4	5	6	7	8	9
Вінницька	8,4	60,3	0,459	0,9	105,3	2,7	35,1	46615
Волинська	8,01	51,68	0,415	0,3	99,8	1,7	34,5	34310
Дніпропетровська	34,8	101,19	0,4789	0,1	99	16,1	34,9	75396
Донецька	10,7	160,05	0,205	1,3	106	9,4	37,7	32318
Житомирська	7,9	41,59	0,461	0,5	107,7	1,3	40,2	38520
Закарпатська	8,93	98,71	0,446	1,8	106	3,3	27,8	25727
Запорізька	16,9	63,99	0,4693	2,4	96,7	6,3	46,6	59729
Івано-Франківська	7,79	99,08	0,442	0,4	95,3	1,6	43,4	37220
Київська	24,79	61,68	0,455	0,8	105,9	4,7	32	74216
Кіровоградська	6,61	39,28	0,444	1,8	118,5	1,2	46,4	47459
Луганська	2,35	82,27	0,162	0,1	138	1,2	36,9	14251
Львівська	22,8	146,07	0,448	0,8	98,9	3,5	11,3	15319
Миколаївська	8,85	46,78	0,479	1	110,5	4,6	35,4	50091
Одеська	29,12	71,64	0,4497	0,3	107,7	4,2	36,4	50159
Полтавська	10,23	49,63	0,458	0,2	99,9	3,9	59,9	81148
Рівненська	6,59	57,99	0,456	0	97,9	0,9	28,6	33958
Сумська	6,22	46,35	0,477	2	91,3	1,5	39,2	41741
Тернопільська	5,37	76,62	0,435	0,8	109,3	0,8	32,7	29247
Харківська	27,88	85,98	0,489	2,2	106,7	2,8	31,9	57150
Херсонська	8,37	37,09	0,471	1,5	102	0,7	34,3	36585
Хмельницька	7,68	62,31	0,438	0,1	104,5	2,9	34,7	37881
Черкаська	8,09	58,86	0,4699	1,1	106,3	1,3	47,5	48028
Чернівецька	5,47	112,17	0,453	0,9	97,6	0,3	4,9	23365

Продовження таблиці 3

1	2	3	4	5	6	7	8	9	
Чернігівська	6,62	32,39	0,463	1	106	1,2	22,7	41726	
м. Київ	80,7	3499,8	0,5	0,3	104,2	23,6	44,2	151736	
Регіони	Показники								
	Інф.Пжит	Інф.Птел	Екол ризик	Крим ризик	Екон ризик	Соц ризик 1	Соц ризик 2	Інв П	Сума місць
Вінницька	2	20	20	18	1	9	11	15	195
Волинська	19	13	2	6	8	20	20	11	240
Дніпропетровська	14	24	24	25	12	2	6	4	182
Донецька	24	11	25	23	25	24	24	24	263
Житомирська	5	15	6	15	5	14	17	19	204
Закарпатська	13	21	3	3	14	23	13	22	217
Запорізька	17	5	22	22	15	3	14	10	170
Івано-Франківська	7	23	23	4	4	18	8	13	220
Київська	1	3	17	16	7	4	3	2	140
Кіровоградська	8	25	8	13	10	16	22	9	213
Луганська	25	9	21	10	2	25	25	25	280
Львівська	18	7	19	20	18	10	5	6	207
Миколаївська	21	14	9	12	11	11	12	5	167
Одеська	20	1	12	17	22	5	4	8	167
Полтавська	11	18	16	21	23	7	23	3	211
Рівненська	22	19	5	5	16	19	16	21	283
Сумська	10	16	10	14	24	8	9	16	219
Тернопільська	9	10	4	1	9	21	21	18	231
Харківська	16	6	18	24	21	6	1	12	164
Херсонська	15	17	7	11	20	15	18	20	246
Хмельницька	6	22	11	8	6	12	10	7	223
Черкаська	4	12	15	7	13	17	15	14	179
Чернівецька	12	8	1	2	3	22	7	23	228
Чернігівська	3	4	14	9	17	13	19	17	225
м. Київ	23	2	13	19	19	1	2	1	125

Джерело: авторська розробка

Розраховані показники дозволять оцінити потенціал розвитку кожного регіону України. Оцінка потенціалу розвитку регіонів проводиться у декілька етапів. На першому етапі, на підставі логічного аналізу формується початковий набір чинників, здатних, з одного боку, служити характеристиками потенціалу регіонів, а з іншого боку, що володіють безперечним впливом на його розвиток.

Щоб виключити вплив розмірів регіонів, кількості людей, що проживають в них, всі показники потенціалу розвитку вимірюються відносними величинами – душовими, темповими, пайовими, бальними оцінками тощо. Наступний етап реалізується за допомогою методу «суми місць». Для цього необхідно кожний показник, що характеризує потенціал розвитку проранжувати від більшого значення до меншого або навпаки в залежності від сутності кожного та визначити сума балів по кожному регіоні.

Запропонована методика оцінки потенціалу розвитку дозволяє понизити суб'єктивність оцінок, забезпечує можливість міжрегіональних зіставлень з урахуванням того, на скільки певний регіон перевершує інший або на скільки він поступається іншому, і що особливо важливе, цей метод максимально передбачає можливість прогнозування і сприяє меті перетворення методики оцінки потенціалу розвитку регіонів в інструмент розробки стратегічних регіональних планів та програм.

Основними елементами визначення рейтингу за методом «суми місць» є:

- обґрунтована система показників для рейтингової оцінки стану регіону та методи розрахунку цих показників;
- збирання й аналітичне опрацювання вихідних даних для визначення показників;
- визначення методики рейтингової оцінки;
- ранжування показників за рейтингом.

Після розрахунків показники ранжуються у порядку зменшення рейтингової оцінки. Найбільший рейтинг буде у того показника, який має мінімальне значення. Рівень потенціалу розвитку регіону визначається за рейтингом та умовно поділяють на високий, значний, помірний (середній) та низький (табл. 4).

Таблиця 4

Визначення рівня потенціалу розвитку регіонів України

Регіон	Сума балів	Рейтинг	Рівень потенціалу розвитку
м. Київ	125	1	Високий
Київський	140	2	
Харківський	164	3	
Одеський, Миколаївський	167	4	
Запорізький	170	5	
Черкаський	179	6	
Дніпропетровський	182	7	Значний
Вінницький	195	8	
Житомирський	204	9	
Львівський	207	10	
Полтавський	211	11	
Кіровоградський	213	12	
Закарпатський	217	13	Помірний
Сумський	219	14	
Івано-Франківський	220	15	
Хмельницький	223	16	
Чернігівський	225	17	
Чернівецький	228	18	
Тернопільський	231	19	Низький
Волинський	240	20	
Херсонський	246	21	
Донецький	263	22	
Луганський	280	23	
Рівненський	283	24	

Джерело: авторська розробка

Регіони України дуже різноманітні за своїм економіко-географічним положенням, природо-ресурсним, трудовим, економічним, фінансовим, інноваційно-інвестиційним потенціалом. Чим вищий рівень розвитку регіону, тим більші його обсяги інвестиційних надходжень.

Висновки і пропозиції. Проведений аналіз потенціалу розвитку регіонів України свідчить, що з точки зору потенційних можливостей найбільш привабливою є м. Київ, Київська, Харківська, Одеська, Миколаївська Запорізька, Черкаська області, які мають високий рівень потенціалу.

Регіони суцільної промислової агломерації з високою концентрацією виробництва і населення (Дніпропетровська, Запорізька області) та промислово розвинені регіони з концентрацією виробництва в обласних центрах і великих містах (Київська область, Харківська, Одеська, Львівська, Полтавська області) характеризуються багатогалузевою промисловою спеціалізацією. Тут розташована велика кількість підприємств, які працюють на загальнонаціональний і світовий ринок. У цих регіонах інвестор має широкі інвестиційні можливості по вибору об'єктів, видів і розмірів інвестицій. Він знайде свою нішу і на місцевому ринку.

Регіони, в яких переважає промисловість локального значення (Волинська, Тернопільська, Херсонська, Рівненська) мають низький рівень потенціалу розвитку. Тут переважають дрібні й середні підприємства, що мають локальну спеціалізацію і працюють в основному на місцевий ринок. Вибір напрямів інвестування тут значно вужчий.

Полтавський регіон має значний фінансово-інвестиційний потенціал, споживчий та виробничий, тому в подальшому дослідженні необхідно сконцентруватися на вивченні таких видів економічної діяльності, як добувна, переробна промисловість, сільське господарство і оптова та роздрібна торгівля. Розвиток саме цих галузей дозволяє максимально використати потенційні можливості регіону та сформувати стратегічний план щодо його інвестиційного забезпечення, але необхідно звернути увагу на соціальну та екологічну складову. Так у Полтавському регіоні спостерігається значний рівень безробіття, соціальна напруженість за рахунок зростання рівня злочинності та високий рівень викидів забруднюючих речовин в атмосферу. Тому стратегічні орієнтири просторового розвитку повинні концентруватися на стимулюванні малого підприємництва, впровадженні нових методів буріння, видобутку корисних копалин, впровадженні інноваційних та енергоефективних технологій, розвитку органічного землеробства. Саме ці заходи дозволять Полтавському регіону підвищити валовий регіональний продукт, збільшити доходи населення, поліпшити екологічну ситуацію.

Бібліографічні посилання:

1. Балацький О.Ф. Управління інвестиціями: Навчальний посібник.— 2-ге видання, перероб. і доп. / [Балацький О.Ф., Теліженко О.М., Соколов М.О.].— Суми: ВТД «Університетська книга», 2004.— 232 с.
2. Бланк И.А. Инвестиционный менеджмент / И.А. Бланк.— К.: Ника-Центр: Эльга-Н, 2002.— С. 287 — 290.

3. Говорун Я.В. Оцінка інвестиційного потенціалу регіону (на прикладі Сумської та Хмельницької областей) [Текст] / Я.В. Говорун, В.Ф. Грищенко // Вісник Сумського державного університету. Серія Економіка.– 2010.– № 1.– С. 153 – 161.

4. Міняйленко І.В. Фактори забезпечення просторового розвитку регіону Матеріали Міжнародної науково-практичної Інтернет-конференції «Сучасні проблеми формування, розвитку і використання ресурсного потенціалу АПК». – 30 березня 2017 р. – 30 березня 2017 р. Полтава: кафедра економіки підприємства ПДАА, 2017. – с. 43 – 46.

5. Чевганова В.Я., Міняйленко І.В., Кривошей В.О. Методичні аспекти оцінювання інвестиційного клімату для забезпечення ефективного планування просторового розвитку України Науковий вісник «Інвестиції, практика та досвід» №9 травень, 2014 р., с. 126 – 130.

List of references:

1. Balatsky O.F. Investment Management: A Manual .- 2nd Edition, Transformation. and add / [Balatsky O.F., Telizhenko O.M., Sokolov MO].- Sumy: VTD "University Book", 2004-223 pp.

2. Blank I.A. Investment Management / I.A. Blank. - K.: Nik-Center: Elga-N, 2002.- P. 287-290.

3. Govorun Ya.V. Assessment of the investment potential of the region (for example, Sumy and Khmelnytskyi oblasts) [Text] / Y.V. Govorun, V.F. Grishchenko // Visnyk of Sumy State University. Series Economics .- 2010.- No. 1. - P. 153 - 161.

4. Miniailenko I.V. Factors for the spatial development of the region Materials of the International Scientific and Practical Internet Conference "Modern Problems of the Formation, Development and Utilization of the Resource Potential of the AIC". - March 30, 2017 - March 30, 2017 Poltava: Department of Enterprise Economics, PDAA, 2017. - p. 43 - 46.

5. Chevganova V.Ya., Miniailenko I.V., Krivoshey V.O. Methodological aspects of investment climate assessment for effective planning of spatial development of Ukraine Scientific publication "Investments, practice and experience" №9 May, 2014, p. 126 - 130.